

Маълумотлар ва ахборот алмашиш тартиблари

Маълумотлар ва ахборот тизимлари ва хизматлари

- Маълумотлар ва ахборот барқарор сув бошқариш учун муҳим бўлган. Аъзо мамлакатлар томонидан ҳавза мониторинги Mekong дарёси тизимининг саломатлиги ва ҳолати ҳақида ишончли маълумот ва маълумотларни беради.
- Ушбу маълумотлар ва маълумотлар минтақавий, миллий ва маҳаллий даражаларда қарор қабул қилиш учун муҳим аҳамиятга ега бўлган давлат, тенденциялар ва потенциал таъсирларни илмий таҳлил қилиш, прогнозлаш ва ҳисобот бериш учун жуда муҳимдир.

Маълумотлар ва ахборотларни бошқариш

58 автоматлаштирилган телеметрия гидрометеорологик
станциялари

139 ёғингарчилик ёки сув даражасини кузатиш учун
анъанавий станциялари

48 сув сифати масал станциялари

41 фаол экологик соғлиқни сақлаш участкалари

100 дан ортиқ балиқчиликни назорат участкалари

- 2006 йилда МДК "МДК-ИС" деб номланган минтақавий ахборот тизимини тузилган алоқа ва ахборотни бошқариш тизими сифатида яратди. Mekong маълумотлари ва маълумотларини сақлаш бўйича МДК котибияти раисни тўртта аъзо мамлакат номидан бошқаради ва маълумотларни миллий прогнозлаш агентликлари, манфаатдор томонлар ва жамоатчиликка тарқатади

- Mekong дарёси комиссияси (МДК) "... Камбоджа, Лаос, Таиланд ва Ветнам ҳукуматлари билан биргаликда биргаликда сув ресурсларини бошқариш ва Mekong дарёсини барқарор ривожлантириш учун бевосита ишлайдиган ҳукуматлараро ташкилот.
- "Ушбу маълумотларнинг онлайн манбаси МРС маълумотлар ва ахборот хизмати портали ёки оддийгина "маълумотлар портали" дир.

Мониторинг хизмати

Hydrology & river
monitoring

Flood monitoring
& forecasting

Drought
monitoring

Discharge &
sediment
monitoring

Environmental
health
monitoring

Water quality
monitoring

Fisheries
monitoring

Активация Windows
Чтобы активировать Windows, перейдите в раздел "Параметры".

Мониторинг хизмати

**PNPCA project
database**

**Climate change
and adaptation**

**Land cover
information**

**Hydropower legal
documents**

MekongInfo

Маълумот топиш йулари

Search Service

Map Service

Time Series Service

Асосий атамалар таърифи

- **Маълумотлар:** узатилиши мумкин бўлган фактлар расмийлаштирилган вакиллик, талқин, ёки қайта ишлаш.
- **Маълумотлар ва ахборот алмашинуви:** аъзо мамлакатлар ўртасида маълумотлар ва ахборотларни ўзаро узатиш.

- **маълумот:** маълумотлар Меконг битимини амалга ошириш учун алмашиш учун зарур бўлган ваколатли органларга дарега эгалик учун керак бўлган маълумот.

- **Стандартлар:** маълумотлар фойдаланиш битим харажатларини минималлаштириш мақсадида, тегишли илмий ёки техник фанлар энг яхши амалиётлар сифатида эътироф маълумотлар.

Мақсадлар

- МДК иштирокида тўрт мамлакат ўртасида маълумотлар ва ахборот алмашинувини ташкил этиш;
- тегишли ММК томонидан белгиланган талабларга биноан, асосий маълумотлар ва ахборот билан таъминлаш; ва
- Меконг дарёси ҳавзасининг барқарор ривожланишини таъминлаш учун конструктив ва ўзаро манфаатли асосида МДК аъзо мамлакатлар ўртасида ўзаро тушуниш ва ҳамкорликни рағбатлантириш.

Тамоийиллар

- Миллий мудофаа ёки хавфсизлик, махфий тижорат фаолияти ва муаллифлик ҳуқуқи ҳимоя қилиш билан боғлиқ, хусусан, ўз мамлакатлари қонун ва қоидаларга мувофиқ, мунтазам равишда Mekong битимини амалга ошириш учун зарур бўлган маълумотлар ва маълумотларни алмашиш; маълумотлар ва ахборот алмашиш, ахборот еҳтиёжларини устувор, шу жумладан,, самарали асосланган бўлиши керак, адолатли, ўзаро ва иқтисодий жиҳатдан самарали усуллари.

Тамојиллар

- МДК ахборот тизимида мавжуд маълумотлар ва ахборот (бундан буён матнда "МДК-ИС" деб аталади) долзарб бўлиши керак, ўз вақтида ва аниқ ва тегишли тармоқ ва алоқа тизими орқали МДК ва унинг аъзо мамлакатлар томонидан фойдаланиш учун мос белгиланган форматда мавжуд.
- МДК фаолиятини осонлаштириш учун вақти-вақти билан зарур бўлган ҳар қандай қўшимча ва мавжуд бўлмаган маълумотлар, дастурлар ва лойиҳалар ўз вақтида ва адолатли тарзда энг кам харажат билан маълумотларни тўплаш, тартиб ва иқтисодий алмашиш тадбирларини, шу жумладан, МДК Қўшма қўмитаси томонидан келишилган бўлади.

Маълумот алмашуви ва бирга фойдаланиш

- татбирларни қўллаб-қувватлаш ва амалга ошириш;
- МДКга керакли ва қуйидаги талабларга бўйсунган ҳолда маълумотлар ва маълумотларни тақдим етиш

МДКга маълумотлар ва ахборотларни талаб қилинган ва қуйидаги талабларга бўйсунган ҳолда тақдим етиш:

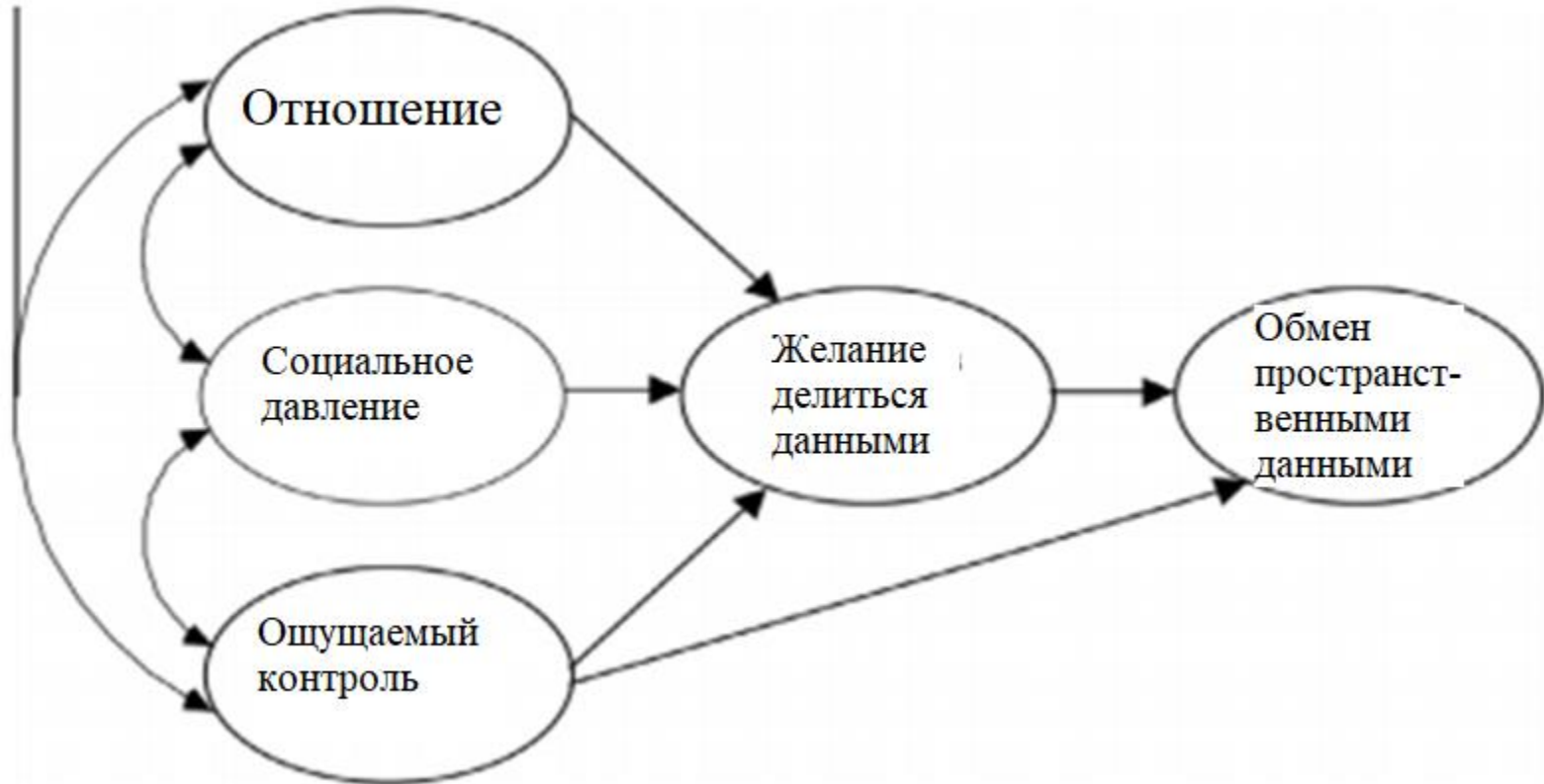
- Стандартлар МДК томонидан белгиланган ва Қўшма қўмитаси томонидан тасдиқланган бўлиши керак, шу жумладан, лекин чекланган емас, формати, стандартлаштириш, таснифи ва маълумотлар сифати мақбул даражаси; етказиб бериш дастурлари; ва алмашиш шартлари. Таъминлаш истаги,
- Меконг шартномасини амалга ошириш учун зарур бўлган тарихий маълумотлар.

Асосий гуруҳлар / МДК дастурини амалга ошириш учун зарур бўлган маълумотлар ва ахборот турлари / тадбирлар ва Mekong дарёси келишуви, хусусан :

- - Сув ресурслари;
- - Топография;
- - Табиий ресурслар;
- - Қишлоқ хўжалиги;
- - Навигация ва transport;
- - Тошқинларни бошқариш ва юмшатиш;
- - Инфраструктура;
- - Урбанизация / саноатлаштириш;
- - Атроф-Муҳит / Экология;
- - маъмурий чегаралар;
- - ижтимоий-иқтисодиёт;
- ва-туризм.

Фазовий маълумотларни алмашишнинг асосий модели. Манба : **Wehn de Montalvo (2003b)**

- Режалаштирилган холат назарияси ёрдамида ўрганиладиган холат еки шароитни 4 элемент билан аниқлаш мумкин:
- ҳаракат,
- мақсад,
- КОНТЕКСТ
- ва вақт (Ажзен, 1991).
- Ушбу тадқиқотда маълумот алмашиш хатти-ҳаракати қуйидагича аниқланади

Маълумотлар алмашиши қуйидагича белгиланган :

- 1995 Меконг шартномага мувофиқ бошқа қуйи Меконг мамлакатлар билан маълумот алмашиш учун, Ветнам миллий Меконг қўмитасига маълумотларни тақдим этиши зарур.
- мақсад: режалаштирилган тадбирларни амалга оширишни маълумотлар ва ахборот билан таъминлаш
- тартибга солинадиган маълумотларнинг 12 тури

- Контекст: ташкилий чегаралар бўйича маълумотлар алмашуви (муайян ташкилотлар, Ветнам Миллий Меконг дарёси қўмитаси ва МДК ичидаги бошқа тегишли ташкилотлар ўртасида).
- Вақт: ҳозирги вақт

- Муносабат: ушбу компонент асосий шахсларнинг режалаштирилган ҳаракатларни ижобий ва салбий натижаларини (масалан, маълумотлар алмашинуви) қабул қилишни аниқлатади. У тўртта йўналишдан иборат: ресурслар, ташкилий кўрсаткичлар, стратегик позиция ва ижтимоий натижалар
(Wehn de Montalvo, 2003).

Режалаштирилган хатти-ҳаракатларни амалга оширишнинг қийинчиликлари ва қулайлиги (масалан, маълумотлар алмашинуви).

Wehn de Montalvo (2003b) олти жиҳатни ўз ичига олади:

- техник қобилиятлари,
- бошқалар билан ҳамкорлик кўникмалари,
- ресурс назорати,
- маълумотларни фазовий жойлаштириш
- ҳамкорларни қидириш ва
- имкониятлар.

Маълумотлар ва ахборот алмашиш жараёни

Note: MRC = Mekong River Commission; MRCS = Mekong River Commission Secretariat; NMCS = National Mekong Committees; TACT = Technical Assistance and Coordination Team; IKMP = Information and Knowledge Management Programme.

Умуман олганда, қуйидаги тўрта асосий таркибий қисм мавжуд бўлса, Дарё ҳавзаси таркибидаги ахборот тизимлари етарли ҳисобланади:

- ҳавзанинг табиий ресурс базаси ва
  - у билан боғлиқ ижтимоий муҳит ва
  - ҳаракати (инсоннинг табиий ресурслар билан ўзаро муносабати)
- тўғрисидаги ишончли маълумотлар

- ҳавзанинг табиий ресурс базаси ва у билан боғлиқ ижтимоий муҳит ва муносабад (инсоннинг табиий ресурслар билан ўзаро муносабати) тўғрисидаги ишончли маълумотлар ва маълумотлар)

- Ахборот ва модел натижаларини менежерлар ва қарор қабул қилувчиларни тушуниши мумкин бўлган шаклда тақдим этиш учун қарорларни қўллаб-қувватлаш воситалари мажмуи.
- Янги лойиҳалар ва сиёсат ҳақида хабардор қилиш ва маслаҳат бериш қоидалари ва тартибларининг аниқ ва изчил тўплами

- **Маълумотлар:** сув ресурсларининг хусусиятлари (сифати, миқдори, жойлашуви, юзага келиш частотаси, фазовий ўзгарувчанлиги) ҳақида миқдорий ва сифатий фактлар маълумотлар: бу маълумотлар аниқ мақсадлар учун мазмунли форматда қандай тўпланиши мумкин

- **Маълумот:** вақт ўтиши билан тенденциялар ва маълумотлар қийматларининг оқибатларини тушуниш; ресурслардан фойдаланиш амалиёти ва уларнинг таъсирини шахсий ва ташкилий тушуниш
- барқарорлик учун умумий сувдан фойдаланиш амалиёти ҳақида келишув.

Самарали Дарё хавзаси бошқарувини қўллаб-қувватлайдиган интеграциялашган сув ресурслари ахборот тизимлари қуйидаги маълумотларни ўз ичига олади:

- Иқлим-гидрометеорологик,
- шу жумладан > ёғингарчилик ва қор ёғиши > ер усти сув оқими > сувдан фойдаланиш маълумотлари > ер усти сув сифати

Ер ости сувларининг мавжудлиги, сув омборларининг ҳажмлари ва бошқа хусусиятлари

- >ер ости сувларининг сифати, > ердан фойдаланиш ва ернинг ҳолати > ўсимликлар қамрови ва ҳолати > атроф-муҳит ва катлам майдони ҳақида бошқа маълумотлар

- Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг халқаро сув оқимларидан Навигацион фойдаланмаслик Қонуни тўғрисидаги Конвенцияси одатда Дарё ҳавзаларига асосланган сув алмашиш ва бошқаришнинг енг universal ифодаси ҳисобланади.
- Конвенсия 1997-йилда қабул қилинган бўлса-да, у ҳали манфаатдор барча мамлакатлар томонидан ратификация қилинмаган.

«Адолатли ва оқилона фойдаланиш» тамоилари. 5-модда:

- 1. Дарё бўйидаги давлатлар ўз ҳудудларида халқаро сув оқимидан тенг ва оқилона фойдаланадилар. Хусусан, сув хазаси давлари томонидан су оқимини етарли даражада муҳофаза қилиш билан тегишли сув хавзаси давлатларининг Daryo bo'yidagi davlatlar o'z hududlarida xalqaro suv oqimidan teng va oqilona foydalanadilar. Xususan, suv havzasi davlatlari tomonidan suv oqimini etarli darajada muhofaza qilish bilan tegishli suv havzasi davlatlarining manfaatlarini inobatga olgan holda, undan maqbul va barqaror foydalanishga erishish va undan foyda olish maqsadida xalqaro suv oqimidan foydalanish va rivojlantirish kerak.

- 2. Акварел давлатлар халқаро сув оқимидан фойдаланиш, ишлаб чиқиш ва ҳимоя қилишда адолатли ва оқилона асосда иштирок этадилар. Бундай иштирок етиш ушбу Конвенсияда назарда тутилган сув транспортидан фойдаланиш ҳуқуқи ва уни муҳофаза қилиш ва ривожлантиришда ҳамкорлик қилиш мажбуриятини ҳам ўз ичига олади.

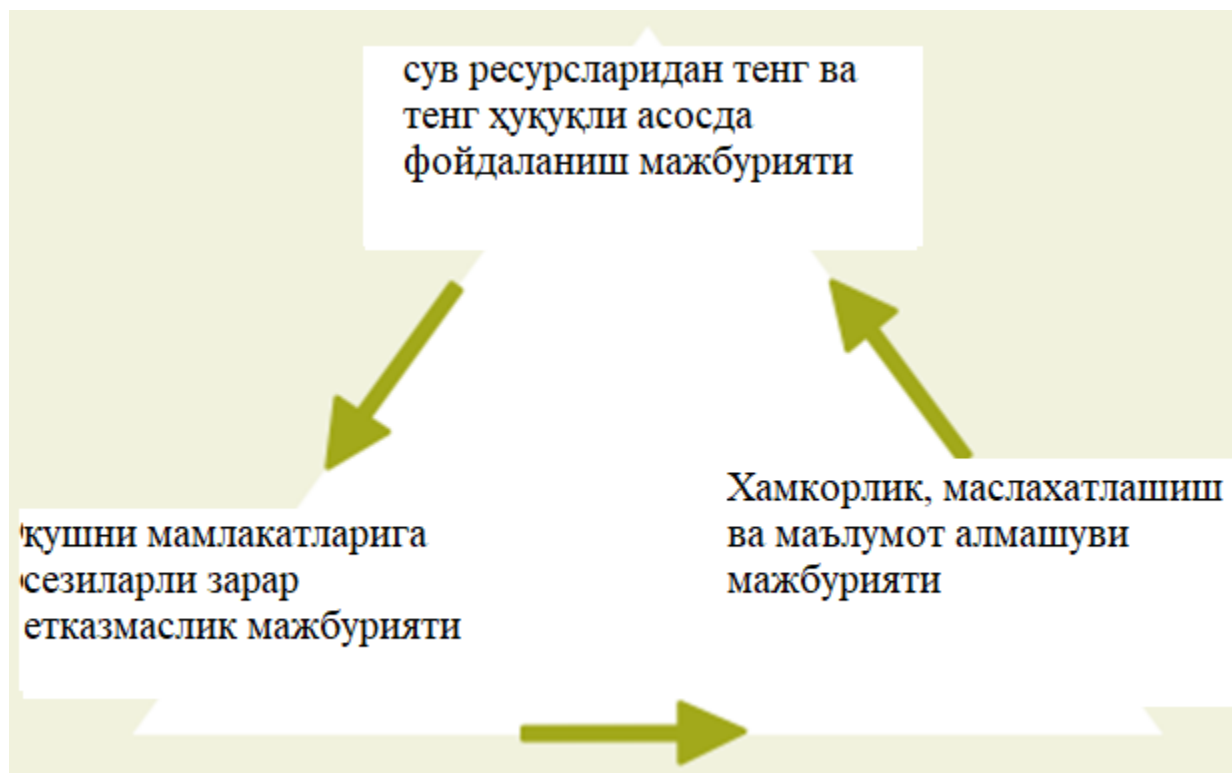
Статья 9 гласит :

- 1. Акварел давлатлар мунтазам равишда сув оқимининг ҳолати, хусусан, гидрологик, метеорологик, гидрогеологик ва экологик табиат ва сув сифати билан боғлиқ бўлган ва тегишли прогнозлар ҳақида осонгина маълумот ва маълумот алмашишлари керак.

- 2. Агар сув оқими Давлат оммавий мавжуд емас, деб маълумотлар ёки маълумотларни тақдим етиш учун яна бир сув оқими Давлат талаб бўлса, сўров риоя қилиш учун ҳар бир ҳаракат қилиш керак, лекин талаб давлат бундай маълумотлар ва ахборот йиғиш ва қайта ишлаш учун ўртача харажатларни тўлаш бўйича шартли қилиш мумкин.

- 3. Государства водотока должны приложить все усилия для сбора и обработки данных и информации таким образом, чтобы облегчить их использование другими государствами водотока, которым они передаются.
- 3. Акварел давлатлар маълумотлар ва маълумотларни тўплаш ва қайта ишлаш учун ҳар қандай ҳаракатни амалга оширадилар.

Ўзаро мажбуриятлар учбурчаги

- Дастлаб умумий ҳавзаси маълумотлар ва маълумотларни алмашиш, ва кейин таклиф етилган лойиҳалар ҳақида кўпроқ аниқ маълумот алмашиш томонидан, дастурлар ва сиёсат (хабарнома тартиб сифатида танилган), ҳавзаси ҳамкорлар бир-бирига ишонч ва ҳурмат ривожлантириш учун кўпроқ тайёр бўлади)

Как можно создать протокол обмена данными?

- Протокол кўпинча ҳавза битимига илова ҳисобланади, лекин алоҳида ҳужжат бўлиши мумкин. Бундан ташқари, ахборот алмашиш нозик масала бўлган янги ташкилотлар тақдирда, ишонч сари маълумотлар протоколлари вақт ўтиши билан ривожланиши мумкин. Протокол кейинчалик муайян лойиҳалар ва / ёки еҳтиёжлар учун аста-секин ишлаб чиқилиши мумкин.